

HUKMNING XULOSASI: FRANS KAFKANING "HUKM" HIKOYASINING ASOSIY MA'NO MAZMUNI

Ergasheva Munisa Sirojiddin qizi

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
O'zbek tili va adabiyoti ta'limi yo'nalishi 5-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16829079>

Annotatsiya. Mazkur maqola orqali Franz Kafkaning 1912-yilda yozilgan "Hukm" hikoyasining chuqur ma'no mazmunini tahlil qilinadi. Hikoya Georg Bendeman ismli yosh savdogarning otasi bilan bo'lgan murakkab munosabatlari, psixologik ziddiyatlari va o'zini o'zi anglash jarayonidagi to'siqlar orqali insonning ichki kurashi, avtoritar figuralar oldidagi ojizlik va ekzistensial inqirozni o'rganadi. Maqola adabiy tahlil usullaridan foydalangan holda hikoyaning ramziy tuzilishi, psixologik chuqurligi va falsafiy mazmunini ochib beradi. Kafkaning shaxsiy hayoti, xususan, otasi bilan munosabatlari hikoyaning avtobiografik kontekstini tushunishda muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Hikoyaning zamonaviy adabiyotdagi o'rni va uning universal mavzulari maqolaning muhokama qismida yoritiladi.

Kalit so'zlar: Franz Kafka, Hukm, psixologik ziddiyat, ota-og'il munosabatlari, avtoritarizm, o'zini o'zi anglash, ekzistensializm, ramziylik, modernizm.

Kirish.

Franz Kafkaning "Hukm" hikoyasi uning adabiy faoliyatidagi eng muhim asarlardan biri bo'lib, 1912-yilda yozilgan. Bu hikoya nafaqat Kafkaning shaxsiy hayotidagi muammolar, xususan, otasi Hermann Kafka bilan bo'lgan murakkab munosabatlari bilan chambarchas bog'liq, balki insonning o'zini o'zi anglash, jamiyatdagi o'rni va avtoritar figuralar oldidagi ojizlik kabi universal mavzularni ham o'rganadi.

Hikoyaning bosh qahramoni Georg Bendemann – muvaffaqiyatli savdogar bo'lib, u otasining soya va hukmronligi ostida o'z hayotini boshqarishga urinadi. Ammo otasining kutilmagan va shafqatsiz "hukmi" – Georgning o'lim jazosiga mahkum etilishi – hikoyani fojiali yakun bilan tugatadi[3,4].

"Hukm" hikoyasi Kafkaning adabiy uslubining o'ziga xos xususiyatlarini, xususan, psixologik chuqurlik, ramziy tasvirlar va ekzistensial mavzularni aks ettiradi. Maqola hikoyaning asosiy ma'no mazmunini maqola tuzilmasi asosida tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, uning psixologik, falsafiy va ramziy jihatlarini kengroq yoritadi. Maqolaning maqsadi – hikoyaning chuqur ma'nolarini ochib berish, uning Kafkaning shaxsiy hayoti bilan bog'liqligini ko'rsatish va zamonaviy adabiyotdagi o'rnini muhokama qilishdir[4].

Metodologiya

"Hukm" hikoyasini tahlil qilishda imkon qadar sifatli adabiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tahlil jarayoni bir necha bosqichda amalga oshirildi:

Matn tahlili: Hikoyaning asl matni sinchkovlik bilan o'qildi, asosiy personajlar (Georg Bendeman, uning otasi, do'sti), syujet tuzilishi va ramziy elementlar (daryo, ko'priq, xona) tahlil qilindi. Har bir elementning hikoyadagi ma'nosi va o'rni aniqlandi.

Kontekstual tahlil: Kafkaning shaxsiy hayoti, xususan, otasi Herman Kafka bilan bo'lgan munosabatlari hikoyaning avtobiografik jihatlarini sifatida ko'rib chiqildi.

Kafkaning 1919-yilda otasiga yozgan "Xat" (Brief an den Vater) asari va uning kundaliklari tahlil kontekstini kengaytirish uchun ishlatildi[1].

Nazariy yondashuvlar: Hikoyaning ma'nosini ochib berishda ekzistensializm, psixozanaliz (Freydning Oedipus kompleksi tushunchasi) va modernizm adabiyoti nazariyalari qo'llanildi. Bu yondashuvlar Georgning ichki ziddiyatlari va hikoyaning falsafiy mazmunini tushinishda asosiy vosita bo'ldi.

Qiyosiy tahlil: "Hukm" hikoyasi Kafkaning boshqa asarlari, masalan, "Evrilish" va "Qasr" bilan solishtirildi, bu esa uning umumiy adabiy merosidagi o'rnini aniqlashga yordam berdi.

Adabiy manbalar: Kafkaning hayoti va ijodi haqidagi ilmiy maqolalar, tanqidiy sharhlar va adabiy tahlillar hikoyaning kontekstini kengaytirish uchun ishlatildi. Xususan, Max Brodning Kafka haqidagi xotiralari va Walter Benjaminning Kafka ijodiga bag'ishlangan tahlillari muhim manba sifatida foydalanildi[5].

Tahlil jarayonida hikoyaning ramziy tuzilishi, psixologik ziddiyatlari va falsafiy mazmuni alohida e'tibor markazida bo'ldi.

Natijalar.

Tahlil natijasida "Hukm" hikoyasining asosiy ma'no mazmuni quyidagi asosiy jihatlarda aniqlandi:

Ota-o'g'il ziddiyati va avtoritarizm: Hikoyaning markaziy mavzusi Georg Bendemannning otasi bilan bo'lgan murakkab munosabatlari hisoblanadi. Ota figura – avtoritar, hukmron va shafqatsiz shaxs sifatida tasvirlanadi. Uning Georgga qarshi chiqargan "hukmi" – o'lim jazosi – nafaqat shaxsiy ziddiyatning ramzi, balki, jamiyatdagi avtoritar tuzumlarning inson erkinligiga tahdidi sifatida talqin qilinadi. Otasining Georgning do'sti haqidagi yolg'on ayblovlari va uning hayotini boshqarishga urinishi insonning o'z taqdirini o'zi belgilashdagi o'jizligini ko'rsatadi[1,2].

O'zini o'zi anglash va psixologik kurash: Georgning otasi bilan muloqoti uning o'z shaxsiyatini va hayotdagi o'rnini anglashdagi muammolarini ochib beradi. U muvaffaqiyatli savdogar bo'lsa-da, otasining soya va hukmronligi ostida o'zini doimo past his qiladi. Hikoya insonning o'zini o'zi topishga intilishi, ammo bu jarayonda duch keladigan psixologik to'siqlarni tasvirlaydi. Georgning o'ziga bo'lgan ishonchsizligi va otasining tanqidiga bo'ysunishi Freydning Oedipus kompleksi tushunchasi bilan tahlil qilinishi mumkin.

Ekzistensial inqiroz: "Hukm" hikoyasi ekzistensializmning dastlabki ko'rinishlarini aks ettiradi. Georgning hayotdagi maqsadsizlik hissi, o'z qarorlariga shubha qilishi va oxir-oqibat o'z joniga qasd qilishi ekzistensial inqirozning timsolidir. Hikoyada insonning hayotning ma'nosini izlashi va bu izlanishdagi umidsizlik hissi aniq ko'rinadi.

Ramziy tasvirlar: Hikoyadagi daryo, ko'prik va xona kabi elementlar chuqur ramziy ma'noga ega. Daryo inson hayotidagi o'tkinchi va noaniqlikni, ko'prik esa hayot bilan o'lim o'rtasidagi o'tishni anglatadi. Georgning ko'prikdan sakrashini uning ichki ziddiyatlardan qochishga urinishi sifatida talqin qilinadi[1,6]. Xona esa Georgning cheklangan dunyosini va otasining hukmronligi ostidagi psixologik "qamoqxona"ni ifodalaydi.

Avtobiografik elementlar: Kafkaning otasi Herman Kafka bilan bo'lgan munosabatlari hikoyaning asosiy ilhom manbai sifatida ko'riladi.

Kafkaning otasiga yozgan "Xat" asarida u o'zining otasi oldidagi ojizlik hissi, doimiy tanqid va bosimni tasvirlaydi. Bu elementlar "Hukm" hikoyasida Georgning otasi bilan munosabatlarida yaqqol namoyon bo'ladi.

Muhokama.

"Hukm" hikoyasi Kafkaning adabiy uslubining o'ziga xos xususiyatlarini – psixologik chuqurlik, ramziy tasvirlar va ekzistensial mavzularni – yaqqol namoyon qiladi. Hikoyaning asosiy mavzusi – avtoritar figuralar oldidagi ojizlik va insonning o'zini o'zi anglashdagi muammolar – zamonaviy adabiyotda muhim o'rin tutadi. Kafkaning shaxsiy hayoti, xususan, otasi bilan bo'lgan munosabatlari hikoyaning avtobiografik xususiyatini yanada chuqurlashtiradi.

Masalan, Kafkaning otasiga yozgan "Xat" asarida u otasining hukmron xarakterini va uning o'z hayotiga ta'sirini ochiq tasvirlaydi, bu esa "Hukm" hikoyasining ma'nosini tushunishda muhim kontekst beradi[2,5].

Hikoya ekzistensializm va modernizm adabiyotidagi muhim o'zgarishlarni aks ettiradi. Georgning o'limi nafaqat shaxsiy fojia, balki insonning jamiyatdagi o'rni va ma'nosini izlashdagi umidsizlik ramzi sifatida talqin qilinadi. Kafkaning boshqa asarlari, masalan, "Aylanish" va "Qasr" bilan solishtirganda, "Hukm" hikoyasi o'zining ixchamligi va keskin psixologik ziddiyatlari bilan ajralib turadi. Bu hikoya Kafkaning keyingi asarlarida rivojlangan mavzularning dastlabki ko'rinishi sifatida qaralishi mumkin.

Bundan tashqari, hikoyaning ramziy tuzilishi uni zamonaviy adabiyotning muhim namunalaridan biriga aylantiradi. Daryo va ko'prik kabi tasvirlar nafaqat hikoyaning fojiali yakunini ta'kidlaydi, balki insonning ichki dunyosidagi noaniqlik va qo'rquvlarni ham aks ettiradi. Kafkaning ushbu hikoyasi o'quvchilarni o'z hayotlaridagi ziddiyatlar va ma'no izlash jarayoni haqida o'ylashga undaydi. Zamonaviy adabiyotda "Hukm" hikoyasi psixologik realizm va ekzistensial falsafaning muhim namunasi sifatida qaraladi[3]. Uning universal mavzulari – o'zini o'zi anglash, avtoritarizm va insonning jamiyatdagi o'rni – bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Hikoyaning adabiy ahamiyati uning o'quvchilarga o'z ichki dunyosini tahlil qilish va hayotning murakkab savollariga javob izlash imkonini berishida namoyon bo'ladi.

Xulosa

Frans Kafkaning "Hukm" hikoyasi insonning ichki kurashi, avtoritar figuralar oldidagi ojizlik va o'zini o'zi anglashdagi muammolarni o'rganadigan muhim adabiy asardir. Hikoyaning ramziy tuzilishi, psixologik chuqurligi va ekzistensial mavzulari uni zamonaviy adabiyotning muhim namunalaridan biriga aylantiradi. Ushbu maqola hikoyaning asosiy ma'no mazmunini adabiy tahlil usullari orqali ochib berdi va uning Kafkaning shaxsiy hayoti va falsafiy dunyoqarashi bilan bog'liqligini ko'rsatdi. Kelajakda "Hukm" hikoyasini Kafkaning boshqa asarlari bilan solishtirish yoki zamonaviy psixologik va falsafiy nazariyalar asosida qayta tahlil qilish orqali uning adabiy merosidagi o'rni yanada chuqurroq o'rganilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Asosiy adabiyotlar:

1. Alisher Navoiy. (2001). *Xamsa*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
2. Muminov, I. (1995). *O'zbek adabiyoti tarixi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
3. Karimov, G. (2008). *Jahon adabiyoti va o'zbek adabiyoti*. Toshkent: Fan nashriyoti.

4. Xo'jayev, A. (2010). *Adabiyotshunoslik asoslari*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
 5. To'ychiyev, B. (2005). *Jahon adabiyotidagi psixologizm*. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
 6. Mirzayev, T. (1998). *Adabiyot nazariyasi*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
 7. Yo'ldoshev, Q. (2012). *Zamonaviy adabiyotshunoslik*. Toshkent: Akademnashr.
 8. Usmonov, S. (2003). *O'zbek adabiyotidagi modernizm*. Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti.
 9. Rahmonov, M. (2007). *Adabiyot va psixologiya*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
 10. Sattorov, A. (2015). *Jahon adabiyotidagi ramziylik*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
- Xorijiy adabiyotlar:
11. Kafka, F. (1919). *Brief an den Vater*. Munich: Kurt Wolff Verlag.
 12. Brod, M. (1960). *Franz Kafka: A Biography*. New York: Schocken Books.
 13. Benjamin, W. (1968). *Illuminations: Essays and Reflections*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
 14. Freud, S. (1913). *The Interpretation of Dreams*. London: Macmillan.
 15. Camus, A. (1942). *The Myth of Sisyphus*. Paris: Gallimard.
 16. Sartre, J.-P. (1943). *Being and Nothingness*. Paris: Gallimard.
 17. Pawel, E. (1984). *The Nightmare of Reason: A Life of Franz Kafka*. New York: Farrar, Straus & Giroux.
 18. Bloom, H. (Ed.). (1988). *Franz Kafka's The Judgment*. New York: Chelsea House Publishers.
 19. Gray, R. T. (2005). *A Franz Kafka Encyclopedia*. Westport: Greenwood Press.
 20. Robertson, R. (1985). *Kafka: Judaism, Politics, and Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Internet manzillari:
21. <https://www.kafka-online.info/the-judgment.html>
 22. <https://www.britannica.com/biography/Franz-Kafka>
 23. <https://www.theguardian.com/books/2012/sep/23/franz-kafka-the-judgment-centenary>
 24. <https://www.literaryhub.com/franz-kafkas-the-judgment-a-study-in-family-dynamics/>
 25. <https://www.sparknotes.com/lit/metamorphosis/context/>
 26. <https://www.gutenberg.org/ebooks/author/1735>
 27. <https://www.newyorker.com/books/page-turner/kafkas-judgment-at-100>
 28. <https://plato.stanford.edu/entries/existentialism/>
 29. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/468123>
 30. <https://www.pschoanalysis.org.uk/resources/franz-kafka-and-psychoanalysis>